ఉదయం ఎనిమిది గంటలు. పేపరు చదవటం పూర్తిచేశాడు రామారావు. మరో పేపరు చదువుదామని లేవబోతుంటే గేటు చప్పుడయింది. అటువైపు చూశాడతను. చంద్రయ్య మేస్త్రీ లోపలకొస్తున్నాడు. 'తనెందుకొస్తున్నాడు. ఏమీ బాకీలేనుగా' అనుకున్నాడు రామారావు.

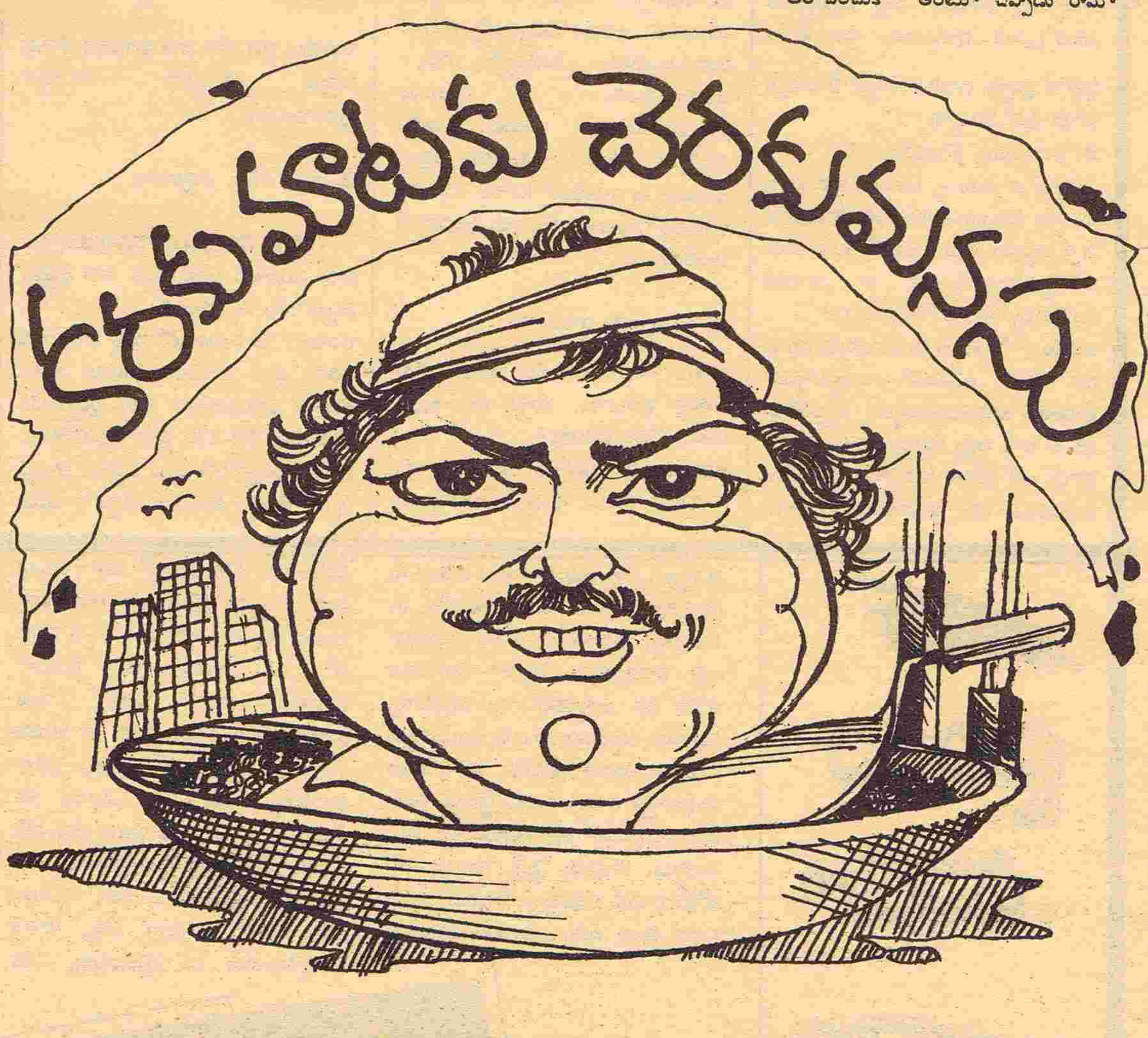

కరకు మాటకు చెరకు మనసు

భమిడి వెంకటేశ్వర్లు

''ఏం చంద్రయ్య....యిలా వచ్చావు'' అని ప్రశ్నించాడు అతను.

''అయ్యగారికి నామీద కోపం కాబోలు. నాకేం పనులు యిప్పించటంలేదు'' అన్నాడు చంద్రయ్య మేస్త్రీ ఉపోద్ఘాతంగా.

''ఎవరూ పనులు చేయించటం లేదు. నీకు తెలీందేముంది. సిమెంటు, ఇటుక, ఇసుక, కూలీలు మిగిలినసామాన్లు విపరీతంగా పెరిగిపోయాయి. దానికితోడు ఈ పని వాళ్ళతో పెద్ద సమస్య. ఓ రోజొస్తే రెండు రోజులు మానేస్తున్నారు. ఈ లెక్కన ఏ తలమాసిన వాడైనా పని మొదలెడితే, ఏ సంవత్సరంలో పూర్తవుతుందో'' చెప్పాడు రామారావు.

''మరి ఆ కుంటి మేస్త్రీకి, చెవిటోడికి ఎలా పనులిప్పిస్తుండారు మీరు... నేను మీ యిల్లు కూడా కట్టానుకదా.''

''నువ్విప్పుడు పెద్ద మేస్త్రీఅయిపోయావు. ఏదో, అప్పుడంటే నా యిల్లు కట్టావు. ఇక జన్మలో ఏ పనులూ చేయించదలచుకోలేదు. నీ అవసరానికి ఆదుకున్నాను అప్పుడు. ఈ కాలనీలో పనిచేసిన మేస్త్రీలకిస్తే బాగుండేది. నువ్వు నా దగ్గర ఆ రోజుల్లోనే ఆరేడు వేలు ఎక్కువగా తీసుకున్నావు. అయిందేదో అయిపోయింది. ఇప్పుడేవిటిలా వచ్చావు పొద్దున్నే...''

చంద్రయ్య ఏదో ఆలోచిస్తున్నాడు.

అతను పన్నెండేళ్ళ క్రితం నల్గొండ నుంచి నగరానికి వచ్చాడు కూలీ పని చేసేందుకు. ''అయ్యా... మా వూళ్ళో పనులేం లేవు. బతికేందుకు కష్టంగావుంది... ఏదైనా పని యిప్పించండి'' అంటూ అర్థించాడు.

రామారావుకు జాలివేసింది. ఓ రూపాయి యిస్తూ ''చాయ్ తాగు, ఇళ్ళు కట్టేచోట ప్రయత్నించు'' ఏ మేస్త్రీయేనా పనిస్తాడేమో...'' అన్నాడు.

రూపాయి తీసుకుని వెళ్ళిపోయాక పది రోజులకు మళ్ళీ కనిపించాడు చంద్రయ్య. ఆ రోజు ఉదయం నుంచి మధ్యాహ్నం వరకూ పని చేయించుకుని పది రూపాయలు యిచ్చి పంపాడు. తరువాత తెలిసిన కంట్రాక్టరు దగ్గర కూలీ పని యిప్పించాడు. నాలుగు నెలల్లో తాపీ మేస్త్రీగా ఎదిగాడు. ఏడాదిపాటు కంట్రాక్టరు దగ్గర పనిచేసి, అక్కడ మానేసి సొంతంగా పనిచేయడం మొదలుపెట్టాడు. పదిమంది మేస్త్రీలు, పాతికమంది కూలీలు చేతికింద కొచ్చారు. దానికితోడు. అదృష్టం బాగుండి పనులు బాగానే వచ్చాయి- రామారావు సిఫార్సువల్ల.

చంద్రయ్య పెద్ద మేస్త్రీ అయిపోయాడు.

ఓ పాత మోటారు సైకిలు కొన్నాడు. జేబులో రూపాయలు గలగలలాడసాగాయి. ఫలితంగా గర్వం, అతిశయం, నిర్లక్ష్యం తోడయ్యాయి. పనివాళ్ళకు కూలీలివ్వటం మానేశాడు. వారిని రేపురా, ఎల్లుండిరా అంటూ తిప్పసాగాడు. మరి రోజు కూలీమీద ఆధారపడేవారు ఎలా పనిచేస్తారు చంద్రయ్య దగ్గర... ఎవరిదారి వారు చూసుకున్నారు. మళ్ళీ సమస్య ఎదురైంది. తిరిగి రామారావు దగ్గరికి వచ్చాడు చంద్రయ్య.

అప్పట్లో చాలాబావులు ఎండిపోయాయి. ఎండల మూలంగా... బోరింగుల కారణంగా... మోటార్లు బిగించడంవల్ల... చంద్రయ్య బావులు తవ్వించే పనులు చేయసాగాడు. బోణీ బేరం రామారావు ద్వారా వచ్చింది. ఆ తరువాత వరుసగా పది పదిహేను బేరాలు వచ్చేశాయి. ఫలితంగా చంద్రయ్యకు వూపిరి సలపని పని... జేబులు యిమడని డబ్బు... గర్వం... అతిశయం... నిర్లక్ష్యం... కూలి డబ్బు ఎగవేయటం... షరా మామూలే...

''ఏందయ్యగారూ... యీమాతుల తవ్వకాలు... మంచి బేరాలు యిప్పించండి'' ప్రాధేయపడ్డాడు చంద్రయ్య.

''నీకు పనులిప్పించి నేను తిట్లు తినవలసి వస్తోంది. ఎందుకీ గొడవ చెప్పు'' అన్నాడు చంద్రయ్య ముఖంలోకి చూస్తూ.

చంద్రయ్య జవాబు చెప్పాలనుకున్నాడు. అది రామారావుకి కోపం తెప్పిస్తుందని తెలుసు. తను అవసరం పడి వచ్చాడు. అది తీరాలంటే లొంగివుండక తప్పదు.

నిజానికి రామారావు, చంద్రయ్యచేత యింటి వెనుక భాగంలో మూడు గదుల నిర్మాణం చేయించాడు. శంకుస్థాపన జరిగి, పునాదులు పూర్తయ్యేసరికి నెల ఆలస్యం చేశాడు. సింహద్వారం పెట్టేందుకు, ఇటుక కట్టుబడి, కప్పు వేసేప్పుడు విపరీతంగా ఆలస్యం చేశాడు చంద్రయ్య. ఎప్పుడూ డబ్బు అడిగేవాడు. ఇవ్వకపోయినా, తక్కువ యిచ్చినా ముఖం ముడుచుకుని గొణుక్కుని పోయేవాడు. అనవసరంగా ఈ పనిచేపట్టేనని రామారావు ఫీలయేవాడు. దానికితోడు డబ్బు అయిపోయింది. ఇంకా చేయవలసినది చాలా వుంది. ఎలాముగించాలో తెలియని పరిస్థితి... దానికితోడు చంద్రయ్య ఏడిపించేస్తున్నాడు.

అదృష్టవంతుడిని పాడుచేయడం ఎంత కష్టమో, దురదృష్టవంతుడిని బాగుచేయడం అంతే కష్టం.

''ఇంతవరకూ అయిన పనికి లెక్కలు చూద్దాం'' అన్నాడు రామారావు.

చంద్రయ్యకు విషయం బోధపడింది, మరో మేస్త్రీచేత పని చేయించుకోబోతున్నట్టుగా. ''అప్పుడే ఏం తొందర సార్. ఇంకా పనుందికదా'' అన్నాడు తెలివిగా.

''ప్రస్తుతం పూర్తిచేసే ఆలోచన లేదు'' స్థిరంగా అన్నాడతను.

ఆ మర్నాడే లెక్కలు పూర్తిచేసి రెండు వేలు రావాల్సి వుందని చెప్పాడు చంద్రయ్య.

రామారావు అతని బాకీ చెల్లు చేశాడు.

మూడు నెలల తరువాత మరో మేస్త్రీ చేత పని ప్రారంభించాడు రామారావు. చంద్రయ్యకీ విషయం తెలిసి గొడవచేశాడు. ''ఇది నా యిల్లు. నేనే పూర్తిచేయాలి. నాకింకా డబ్బు రావాలి'' అంటూ.

''నువ్వనవసరంగా గొడవ చేయకు. నీకు ఏమీ యివ్వవవసరం లేదు. ఇక్కడ నుంచి మర్యాదగా వెళ్ళకపోతే...'' రామారావు ఆగిపోయాడు.

''ఏం చేస్తారు... నా బాకీ యింకా రెండు వేలుంది. ఆ డబ్బు యిచ్చినా, యిల్లు నేనే పూర్తి చేయాలి'' అన్నాడు చంద్రయ్య కోపంగా.

''చంద్రయ్యా అనవసరంగా గొడవ పడకు. నువ్విచ్చిన రేట్లు, కొలతల ప్రకారం నేను పూర్తిగా చెల్లించాను. నువ్వు రెవెన్యూ స్టాంపు మీద సంతకం కూడా చేశావు. సొమ్ము తీసుకున్నట్లుగా... ఇదిగో ఆ వివరాలు వున్న పుస్తకం. ఈ గొడవ నలుగురికీ తెలిస్తే నీకే నష్టం. నువ్వు నన్ను ఏడిపించినా, ఆలస్యం చేసినా భరిస్తూ వచ్చాను. అయినా నీకు పనులు యిప్పించాను. ఆ విశ్వాసం నీకు లేదు. ఇప్పుడు గొడవ పెట్టకు. నాకు నీ చేత చేయించుకోవాలని లేదు. నీ ఆలస్యాన్ని, రేట్లు నేను భరించలేను. అంత ఓపిక నాకు లేదు. నువ్వు మర్యాద కాపాడుకో'' నచ్చ చెప్పాడు రామారావు.

చంద్రయ్య వినిపించుకోలేదు.

రామారావు పోలీసుల్ని పిలిపించాడు.

వారు చంద్రయ్య యిచ్చిన కాంట్రాక్టు ఫారం, రేట్లు, కొలతలతో పూర్తిగా తృప్తిపడి చంద్రయ్యను పంపించివేశారు.

ఓ పొగరుబోతు, అహంకారిచేత ఎవరికైనా పని చేయించుకోటం కష్టమే... ఫలితంగా మరో ముగ్గురు చంద్రయ్యను పనిలో నుంచి తొలగించారు.

దాదాపు యిరవై రోజుల తరువాత-

''మీరిలా చేస్తారని అనుకోలేదు'' అంటూ వచ్చాడు చంద్రయ్య.

''నేను ఎంతో మర్యాదగా, సౌమ్యంగా ప్రవర్తించాను. నీ నోటి దురుసుతనం నిన్నీ స్థితికి తెచ్చింది'' అన్నాడు రామారావు.

నిజమే మరి తన ప్రవర్తన, నోరు తనని దిగజార్చింది- అనుకున్నాడు చంద్రయ్య.

రామారావు తిరిగి అదే కంట్రాక్టరు దగ్గర చంద్రయ్యకు పని యిప్పించాడు. ''నువ్వు పనివంతుడవని యిప్పించలేదు నీకా పని... నువ్వు ఆకలితో బాధపడుతున్నావని... మానవత్వంతో ఆలోచించి... నన్ను బాధ పెట్టినా... మరిచిపోయి... నీకు సాయం చేశాను. ఇప్పటికైనా చిత్తశుద్ధితో, సౌమ్యంగా, జాగ్రత్తగాపనిచేసుకో... ఎవరూ మాట పడరు. నువ్వు వూరికే పనిచేయటం లేదు. అది గుర్తుంచుకో'' అని చెప్పా.

ఆలోచనల్నుంచి తేరుకున్నాడు రామారావు.

''ఏమిటిలా వచ్చావ్'' అని అడిగాడు తను.

''నాకో మూడువేలు అప్పు కావాలి. ఎదురింటాయన వూరికెళ్ళారుట... రెండు నెలల దాకా రారుట... ఆయన వుంటే యిప్పించేవారు...'' అంటూ పాయింటులో కొచ్చాడు చంద్రయ్య, కూతురి పెళ్ళి విషయం ప్రస్తావిస్తూ.

''నాకెవరూ తెలియదు. నువ్వు కంట్రాక్టర్నే అడగవలసింది'' అన్నాడు రామారావు.

డబ్బు వుంచుకునే లేదంటున్నాడని చంద్రయ్య అభిప్రాయపడ్డాడు. ''ఇప్పుడు కంట్రాక్టరు దగ్గర పనిచేయటం లేదుగా'' అన్నాడు వెంటనే.

రామారావుకి చికాకు కలిగింది.

''గోవిందయ్యగారు వడ్డీ వ్యాపారం చేస్తారుట కదా'' అంటు గుర్తుచేశాడు చంద్రయ్య.

''బాగా గుర్తు చేశావు... ఆయన దగ్గర కెళ్ళు... అప్పయిస్తాడు'' అన్నాడు రామారావు.

''మీరో మాట చెప్పకూడదా.''

''నేను చెప్పను... నాకు యిటువంటి పనులు నచ్చవు. ఆయన నీగురించి అడిగితే మంచి వాడని చెప్తాను. ఆ ఉపకారంచేస్తాను.''

''మరి నాకు అప్పు యిస్తాడా?''

''ఎందుకు యివ్వడు... ఆయన దగ్గర వడ్డీ ఎక్కువ. నూటికి పది రూపాయలు. అంటే మూడు వేలకు మూడొందలవుతుంది. ఆరువేలకు నోటు రాయించుకుంటాడు. ఏడాది లోపలే చెల్లు చేయాలి. ఆలోచించుకో'' అంటూ చెప్పాడు రామారావు.

చంద్రయ్య ఆలోచిస్తున్నాడు.

''ఆయన చాలా నిక్కచ్చి మనిషి. టైము ప్రకారం వడ్డీ, అసలు చెల్లించకపోతేముందూ వెనుకా ఆలోచించడు. నలుగురు గూండాలు పనిచేస్తున్నారు అక్కడ. సకాలంలో చెల్లించగలననే ధీమా వుంటే వెళ్ళి అడుగు. ముందే చెప్పడం నా విధి... ఆ తరువాత నువ్వు ఏదైనా అనుకోవచ్చు'' అన్నాడు రామారావు.

* * *

''నీకు అప్పుకావాలి. ఇస్తాను. కాని నీ దగ్గర తాకట్టు పెట్టేందుకేమీ లేదని తెలుసు. తాకట్టు లేని అప్పు యివ్వాలంటే నువ్వో పని చేయాలి'' స్థిరంగా చెప్పాడు గోవిందయ్య.

''చెప్పండి'' అన్నాడు చంద్రయ్య ఎంతో వినయంగా.

''మా బావిలో నీళ్ళు లేవు. అయిదు గజాలు లోతు తవ్వాలి. అందుకు డబ్బు నీ ఇచ్చే వడ్డీలో తగ్గించాలి... ఇంతకీ ఎంత యివ్వాలి?'' అడిగాడు గోవిందయ్య.

''వెయ్యి రూపాయలవుతుంది.''

''అయిదొందలిస్తాను. ఇష్టమైతే రేపొచ్చి పని మొదలెట్టు'' మరో మాటకవకాశం యివ్వకుండా చెప్పాడు గోవిందయ్య.

చంద్రయ్య గొంతులో పచ్చి వెలక్కాయ పడింది. ఈ పని ఒప్పుకుంటే తనకేం మిగలదు. పని వాళ్ళకే సరిపోతుంది వచ్చే డబ్బు. అది కూడా ప్రస్తుతం తను జేబులోంచి యివ్వాలి పని వాళ్ళకు. ఈ అవకాశం పోతే తనకి డబ్బు దొరకదు. తన అవసరం ఏంకావాలి?

''మరో విషయం... బావి పని అయిదు రోజుల్లో పూర్తవ్వాలి. నేను వూరెళ్ళేందుకు ఏర్పాట్లు చేసుకున్నాను. నువ్వు ఆలస్యం చేస్తే నాకు అయిదువేలు నష్టంవస్తుంది'' అన్నాడు గోవిందయ్య.

చంద్రయ్య సరే అన్నాడు.

బావి పని నాలుగు రోజులు అవగానే రాయిపడింది. రాయికొట్టే మనుషులు వేరే వున్నారు. ఆ రాయి కొట్టేందుకు మూడు రోజులు పడుతుంది. పైగా నాలుగొందలు ఖర్చు. ఆ విషయమే చెప్పాడు. అయితే చంద్రయ్య ఆలోచన వేరు. ఆ పని రెండు రోజుల్లో పూర్తి చేయచ్చు. కాని యజమానిని ఏడిపించకుండా పనిచేయటం ఏమిటని వుద్దేశపడ్డాడు. మూడు వేలు చేతిలో పడేవరకు వినయం, విధేయత, నమ్రత చూపించాలి కదా.

చంద్రయ్య పని ఆపేశాడు- రాయి పని పూర్తికాకపోవటంతో.

''ఇదిగో రెండు వేలు'' అని డబ్బు యిచ్చాడు గోవిందయ్య.

''ఏమిటి, యింతే యిస్తున్నారు'' అని అడిగాడు చంద్రయ్య.

''ఇంతేగా మరి... నీకు ముందే చెప్పాను... షరతు ప్రకారం నువ్వు పని చేయలేదు. నాకు నష్టం వచ్చింది. పని మొదలుపెట్టిన నేరానికి, నీళ్ళు రాకపోగా రాయిపడింది. అదొక అదనపు ఖర్చు. పైగా మూడు నెలల వడ్డీ తగ్గించుకోక తప్పలేదు. వ్యాపార ధర్మం నాది... నీ ధర్మం నీకెటూ వుంది'' గోవిందయ్య అంటూ డబ్బు యిచ్చాడు.

చంద్రయ్య డబ్బు అందుకున్నాడు.

''ఇక్కడ సంతకం పెట్టు... ఇది ఎనిమిది వేలకు రాసిన నోటు'' అని పెన్ను, నోటు యిచ్చాడు గోవిందయ్య.

''చంద్రయ్య షాక్ తిన్నాడు. నిజానికి తను రెండు వేలే అడగాలనుకున్నాడు. కావలసింది కూడా అంతే... మూడు వేలు అడిగితే, రెండు వేలయినా వస్తాయని వుద్దేశం మరొక వైపు.

చంద్రయ్య డబ్బు అందుకున్నాక, గోవిందయ్యకు థాంక్స్ చెప్పి మోటారు సైకిలు స్టార్టు చేయబోతుంటే, గోవిందయ్య పిలిచాడు. ''ఈ కాగితం మీద సంతకం పెట్టు. మోటారు సైకిలు లోపలపెట్టి తాళం వేసి తీసుకురా'' అంటూ.

''ఎందుకు'' అని ప్రశ్నించాడు చంద్రయ్య.

''ఎందుకేమిటి... నువ్వు నాకు మోటారు సైకిలు అమ్మి రెండు వేలు తీసుకున్నావుగా... అందుకే నాకు దాన్ని అమ్మినట్లు కాగితం రాసివ్వు. లేకపోతే నువ్వెళ్ళి పోలీసులకు రిపోర్టు చేయవచ్చు. నీ బండిని నేను దొంగిలించానని. నా జాగ్రత్తలో నేనుండాలిగా... నాకు రామారావుతో నువ్వు పోట్లాడిన విషయం తెలిసింది.''

చంద్రయ్య వంటిమీద జెర్రులు పాకాయి. అంతలోనే మరో ఆలోచన కలిగింది. తనెటూ ప్రస్తుత పరిస్థితుల్లో మోటారు సైకిలును నడిపించలేడు. అదిగోవిందయ్యకు యిస్తేనే మంచిది. గోవిందయ్య తనని ఉచ్చులో బిగించేశాడు అన్నివైపులా.

అంతలో వచ్చాడు రామారావు.

గోవిందయ్య జరిగిన విషయం చెప్పాడు.

చంద్రయ్య రామారావువైపు చూశాడు.

''చంద్రయ్యా... ముందు ఆ రెండు వేలు తీసుకెళ్ళు. కూతురి పెళ్ళి చేసెయ్... ఎటూ నువ్వు బాకీ చెల్లు చేసేక, నోటూ- మోటారు సైకిలు తీసుకు పోదువుగాని...'' అని సలహా యిచ్చాడు రామారావు.

చంద్రయ్యకు మరో గత్యంతరం లేకపోయింది.

అయితే, ఈ వ్యవహారంలో గోవిందయ్య ద్వారా- రామారావుకి తానిచ్చిన డబ్బు ద్వారా వడ్డీయే కాదు. రోజూతిరిగేందుకుమోటారు సైకిలు కూడా లాభించింది. రామారావు ఇలా చేయడానికి కారణం- కేవలంచంద్రయ్య మీద కసికంటే- మనిషిని మార్చేందుకు ఓ దారి అంటే బాగుంటుందేమో!